ХУЛОСАИ

комиссияи экспертии шурои диссертатсионии 6D.КОА-021-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон оид ба диссертатсияи Раҳмоналиев Ҷовидон Худоёрович дар мавзуи "Лексикаи "Кимиёи саодат"-и Абухомид Муҳаммади Ғаззолӣ" барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филологӣ аз руйи ихтисоси 10.02.01. – Забони тоҷикӣ

Диссертатсияи Раҳмоналиев Ҷовидон Худоёрович ба таҳқиқ ва омӯзиши лексикаи "Кимиёи саодат"-и Абуҳомид Муҳаммади Ғаззолӣ бахшида шудааст. Маълум аст, ки саҳми адибон ва мутафаккирони классикии тоҷик дар ганӣ гардондани таркиби луғавии забони адабии классикии тоҷик назаррас будааст. Омӯзишу баррасии таркиби луғавии осори мутафаккирони классикии тоҷик яке аз вазифаҳои мубрами забоншиносони муосири тоҷик маҳсуб мешавад. Унсурҳои забонии лексикаи "Кимиёи саодат"-и Абуҳомид Муҳаммади Ғаззолӣ яке аз захираҳои боэътимоди луғавии забони адабии пешин маҳсуб мешавад. Абуҳомид Муҳаммади Ғаззолӣ дар асараш вожаҳои аслии тоҷикӣ ва ҳам арабию туркиро бамаврид ва самаранок истифода бурдааст. Инчунин, дар осори ин адиби бузург вожаҳои зиёде корбаст шуданд, ки фарогири соҳаҳои мухталифи ҷомеа мебошанд. Аз ин рӯ, таҳлилу таҳқиқ ва баррасии таркиби луғавии осори ин мутафаккири бузург муҳимму арзишманд ба шумор меравад, зеро осори Ғаззолӣ барои муайян ва равшан намудани рушди таркиби луғавии забони адабии классикии тоҷик зарур буда, дар асоси маълумоти осори ӯ таърихи забони тоҷикиро дар муқоиса ба ҳолати имрӯзаи он муайян кардан мумкин аст.

Дар таҳқиқоти мазкур на танҳо низоми луғавии забони тоҷикӣ ва қонуниятҳои умумии ташаккули он, ҳамчунин ба қисмҳои алоҳидаи семантикӣ, гурӯҳҳои луғавӣ ва маъноии "Кимиёи саодат" диққат дода шудааст. Ҳангоми баррасӣ ва таҳлили вижагиҳои забонии осори мутафаккирони бузурги тоҷику форс имконият фароҳам меояд, ки ҷанбаҳои мавзуӣ, семантикӣ, баромади вожа ва ибораҳо муайян карда шуда, раванди ганӣ гардондани таркиби луғавии забони тоҷикӣ ошкор карда шавад. Дар забони тоҷикӣ омӯзиш ва таҳқиқи забон ва услуби

осори Ғаззолӣ ва махсусан, асари ӯ "Кимиёи саодат" то ба имрӯз аз масъалаҳои мубрам ва айнизамонӣ дар забони тоҷикӣ маҳсуб мешавад. Бинобар ин, таҳқиқоти Раҳмоналиев Ҷовидон Худоёрович яке аз таҳқиқоти аввалин аст, ки дар он вижагиҳои лексикаи "Кимиёи саодат", ки бо устуворӣ ва рехтагии таркиби луғавии худ тафовут дошта, дар гуфтор оҳангу тобишҳои киноявиро равшантар, барчастатар инъикос менамоянд ва онҳо аз рӯйи мазмуну мухтавояшон дар дараҷаи баланд қарор доранд, ба риштаи таҳқиқ кашидааст. Муҳаккиқ дар рисолааш вижагиҳои забони асари мазкурро, ки басо мубрам ва муҳим маҳсуб мешавад, ба риштаи таҳқиқ кашидааст.

Ҳамзамон, зарурати омӯзиши вожаҳои лексикаи "Кимиёи саодат" дар муқоиса бо забони адабӣ аз он ҷиҳат муфид аст, ки онҳо узван бо ҳам алоқаманд буда, дар иртиботи якдигар инкишоф меёбанд ва таъсири мутақобилаи онҳо вобаста ба марҳилаҳои мухталифи инкишофи таърихии ҳаёти халқ сурат мегирад. Ба риштаи таҳқиқ кашидани ҷанбаҳои мухталифи унсурҳои забони "Кимиёи саодат" имкон медиҳад, ки воқеаву ҳодисаҳои ҳаёти рӯзмарра бо тамоми ҷузъиёт ва тобишҳои гуногунаш муаррифӣ шавад.

Ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқи диссертатсияи мавриди назар баррасии вижагиҳои лексикӣ, маъной ва услубии воҳидҳои луғавӣ маҳсуб мешавад. Инчунин муҳаққиқ дар назди худ мақсад гузоштааст, ки зимни таҳлили категорияҳои луғавӣ, аз ҷумла сермаъной, омонимия, антонимия ва синонимияи калимаҳои ин асарро ба мутахассисон муаррифӣ намояд.

Инчунин, дар диссертатсияи мазкур доир ба калимаҳои аслии тоҷикӣ ва иқтибосӣ, аз ҷумла калимаҳои арабӣ, туркӣ ва юнонӣ маълумотҳои дуруст пешниҳод гардида, вижагиҳои фардию маъной ва услубии унсурҳои забонӣ ва таснифоти мавзуии истилоҳоти асар, ки дар забоншиносии муосир басо муҳим аст, таҳлил карда шудааст.

арзиши амалии онро ба назар гирифта, комиссияи экспертӣ ба чунин хулоса омад, ки диссертатсияи Раҳмоналиев Ҷовидон Худоёрович дар мавзуи "Лексикаи "Кимиёи саодат"-и Абуҳомид Муҳаммади Ғаззолӣ" таҳқиқоти анҷомёфта буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст ва онро барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01. – Забони тоҷикӣ пешниҳод кардан мумкин аст.

Комиссияи экспертӣ дар асоси банди 60-и "Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ" пешниҳод менамояд:

1. Диссертатсияи Раҳмоналиев Ҷовидон Худоёрович дар мавзуи "Лексикаи "Кимиёи саодат"-и Абуҳомид Муҳаммади Ғаззолӣ" барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01. – Забони тоҷикӣ, ки дар ҷаласаи Шурои диссертатсионии 6D. КОА-021-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон тариқи овоздиҳии ошкоро барои ҳимоя қабул карда шудааст, ба ҳимоя пешниҳод карда шавад.

Комиссияи экспертӣ муҳаққиқони зеринро, ки корҳои илмӣ – таҳқиқиашон ба ихтисоси 10.02.01. – Забони тоҷикӣ мувофиқ ҳастанд, ба ҳайси муқарризони расмӣ тавсия медиҳад.:

1. **Султон Ҳасан Баротзода** – доктори илми филология, профессор, узви вобастаи АМИТ, сарходими илмии шуъбаи фарҳангнигорӣ ва истилоҳоти Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон;

2. **Носиров Сабур Музаффарович** – номзади илми филология, дотсент, мудири кафедраи забонҳои хориҷии Донишгоҳи технологии Тоҷикистон.

3. **Ба сифати муассисаи пешбар** Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абӯабдуллҳои Рӯдакӣ пешниҳод карда мешавад.

Навгонии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки пажӯҳиш ва омӯзиши лексикаи ”Кимиёи саодат”-и Абуҳомид Муҳаммади Ғаззолӣ, ки то айни замон омӯхта нашудааст, бори аввал мавриди таҳқиқи муфассал ва ҳаматарафа қарор дода шудааст ва натиҷаҳои он ба пажӯҳишгарону таҳқиқотчиён ва олимоне, ки соҳаҳои мухталифи унсурҳои забони классикиро мавриди баррасӣ қарор доданианд, ҳамчун маводи пуразриш хизмат менамояд.

Диссертатсия ба талаботи банди 31-33-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ” аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №287 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад. Диссертатсия аз тарафи муаллиф навишта шуда, дорои мазмуну мундариҷаи ягона мебошад. Натиҷа ва нуктаҳои илмии барои ҳимоя пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Мавзуъ ва мазмуни таҳқиқи диссертатсионӣ ба шиносномаи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01. – Забони тоҷикӣ мувофиқат мекунад.

Натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои таҳқиқ ва тавсияҳои муаллиф дар **5** мақола, ки дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи КОА-и назди Президенти ҶТ ва КОА ФР нашр шудаанд ва феҳристи он дар охири автореферат оварда шудааст, инъикос ёфтанд. Мақолаҳои чопшудаи унвонҷӯ ва теъдоди онҳо фарогири мазмуну муҳтавои диссертатсия буда, ба талаботи банди 34-35-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти № 287 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад.

Дар диссертатсияи мавриди назар истифодаи мавод бидуни ишора ба муаллиф, ё маъхаз ба назар намерасад. Ин аз риоя шудани банди 37-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ” гувоҳӣ медиҳад.

Дар хулосаи диссертатсия, дастовардҳои таҳқиқ ва моҳияти масъалаҳои меҳварӣ зикр ёфта, дурнамои кори диссертатсионӣ таъйин шудааст. Аҳаммияти таҳқиқ, навгониҳои илмии диссертатсия ва

4. Барои гузоштани эълони ҳимоя матни диссертатсия ва автореферати он дар сомонаҳои Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода шавад.

5. Барои чопи автореферат бо ҳуқуқи дастнавис ва ирсол гардидани он ба суроғаҳои таъйиншуда иҷозат дода шавад,

Раиси комиссияи экспертӣ:
доктори илми филология, профессор,
узви Шурои диссертатсионӣ Гадоев Н.

Аъзои комиссияи экспертӣ:
доктори илми филология, профессор,
узви Шурои диссертатсионӣ Мирзоева М.М

Аъзои комиссияи экспертӣ:
доктори илми филология, профессор,
узви комиссияи ташхис Қосимов О.Ҳ